הלכות ליל הסדר

נערך ע"י יחזקאל הרטמן

שולחן ערוך סי' תעב

ז י [יג] **כל מי שצריך הסיבה אם אכל [יג] או שתה בלא הסיבה לא יצא וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה:** הגה ז) ויש אומרים דבזמן הזה דאין דרך להסיב כדאי הוא ראבי"ה ח*) לסמוך עליו שבדיעבד יצא בלא הסיבה **(ה)** [יד] ט*) ונראה לי אם לא שתה כוס שלישי או רביעי בהסיבה אין לחזור ולשתות בהסיבה דיש בו חשש ז [יד] שנראה (ז) כמוסיף על הכוסות י) אבל בשני כוסות ראשונות יחזור וישתה בלא ברכה [טו] כ*) וכן באכילת (ח) מצה **(ו)** [טז] [טו] ל) ולכתחילה יסב כל (ט) הסעודה:

טור סי' תעב

אינו אלא בלילה [א] דומיא דפסח: ב ויסדר שולחנו יפה בכלים נאים כפי כחו ויכין מקום מושבו שישב בהסיבה דרך חירות וכתב אבי העזרי בזמן הזה שאין רגילות בארצינו להסב יושב כדרכו [ב] ואין צריך להסב: ג וכשהוא

בית יוסף סי' תעב

ב וכתב אבי העזרי (סי' תקכה עמ' 154) **בזמן הזה שאין רגילות בארצנו להסב יושב כדרכו וכו'.** כ"כ המרדכי בפרק ערבי פסחים (לד:) בשם ראב"ן (קסד ע"ד) וגם הגהות מיימון (פ"ז אות ב) כתבו כן בשם ראבי"ה וכתבו עליו דיחיד הוא בדבר זה. כלומר שדעת כל הפוסקים דלעולם בעי הסיבה ואפילו בזמן הזה (א):

מגן אברהם סי' תעב

פטורים בו: ז שנראה כמוסיף. פירוש, כיון שאסור לשתות ביניהם א"כ מתחלה לא היה דעתו לשתות וצריך לברך והוי כמוסיף, אבל בראשונות כיון שמותר לשתות ביניהם א"כ היה דעתו עליו ואינו צריך לברך. ונראה לי דהאידנא שאין דרך לשתות בין הראשונות א"כ הוי ליה נמלך ואם שותה צריך לברך, והוי ליה כמוסיף, לכן לא יחזור וישתה ויסמוך על ראבי"ה, וכן משמע בטור [ריש סימן תע"ג, וכן כתב הב"ח [שם ד"ה ומ"ש לא], אבל בכוס שני יחזור וישתה דהא אפילו שותה יין תוך הסעודה כוס השני פוטרו, אלא א"כ לא היה דעתו לשתות תוך הסעודה. ונראה לי דבתחלת היסבה יהיה דעתו לחזור ולשתות בין הראשונות ואז אם טעה ושתה בלא הסיבה יחזור וישתה בלא ברכה:

שולחן ערוך סי' תעג

ג י **אם ירצה לשתות כמה כוסות [י] הרשות בידו** ז [ח] **ומכל מקום ראוי ליזהר שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול [יא] כדי שלא ישתכר וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה:**

ב"ח סי' תעב

ה **השמש צריך הסיבה.** בעיא דאיפשיטא שם וכתב מהר"ל מפראג (שם) דמדקאמר בגמרא השמש שאכל כזית מצה כשהוא מסב יצא דמשמע דיעבד יצא יראה דדוקא השמש שמשמש לבני הסעודה ואי אפשר לו להסב יוצא באכילת כזית אחד בהסיבה דלגבי השמש הוי דיעבד אבל שאר כל אדם יסב לכתחלה כל פעם שאוכל מצה דכל האכילה של המצה אפילו אוכל הרבה הכל הוא מצוה אמת ויותר טוב שיהיה כל אכילתו במצוה וכהאי גונא כתב הרמב"ם בפרק ז' (ה"ח) וז"ל ואימתי צריך הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבע כוסות האלו ושאר אכילתו ושתייתו אם הסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך עכ"ל: **ומה שכתב וכל מי שצריך הסיבה**

הליכות שלמה פסח פי"ט

ד"אם לאו" היינו שאם קשה לו להסב וטורח גדול הוא אצלו, אינו צריך לטרוח וסגי רק בכזית של מצוה וארבע כוסות[135].

---

135. תשו' כת"י. וכן נהג רבנו להסב (כשהוא מוטה על ידית הכסא שעליה הונח כר) רק בדברים הצריכים הסיבה ולא בשאר הסעודה. **136.** וראה שאלתות פ' צו שאילתא ע"ז שביאר כעי"ז ההו"א דשוליא דנגרי פטור מהסיבה,

שולחן ערוך סי' תעז

א א [א] **לאחר גמר כל הסעודה אוכלים [א] ממצה השמורה תחת המפה** א* **(א) א** [ב] (א) [ב] **כזית כל אחד** [ג] **זכר לפסח הנאכל על השובע** ג [ד] **ויאכלנו בהסיבה** ב* **ולא יברך עליו** ג (א.) א [ה] **ויהא זהיר לאוכלו קודם חצות:** הגה [ו] א) ויקדים עצמו שגם הלל [ג] יקרא קודם חצות:

שולחן ערוך סי' תעה

א א **א [א] יטול ידיו ויברך על נטילת ידים** ב [א] **ויקח המצות כסדר שהניחום הפרוסה בין שתי השלימות** ג **(א) ב** [ב] (א) **ויאחזם בידו** [ב] **ויברך המוציא** ג* [ג] **ועל אכילת מצה** [ג] **ואחר כך יבצע מהשלימה** **ג** (ב) [ד] **העליונה ומהפרוסה** ג **משתיהן ביחד** ד [ה] **ויטבל** (ג) **במלח** יא: הגה [ד] [ו] א*) ואין המנהג לטבלה במלח בלילה ראשונה דפת נקי אין צריך מלח: ד* **(ב)** [ה] [ו] **ויאכלם בהסיבה** ה [ח] **ביחד ד** [ו] **כזית מכל אחד** [ט] **ואם אינו יכול לאכול כשני זתים ביחד (ג)** [ז] **יאכל** [של] כ) (ד) **המוציא תחלה** [י] **ואחר כך של אכילת מצה:** י **ואחר**

משנה ברורה סי' תעה

(ג) שלשתן: העליונה והתחתונה בשביל לחם־משנה, והפרוסה על שם לחם עוני; ויברך ברכת 'המוציא', ויניח השלישית [מט] ואז ל **יכסה הפת:**
להשמט מידו, ויברך על הפרוסה עם תפיסת העליונה 'על אכילת מצה', ויברך שתי הברכות טרם ישברם, וכמו שמסיים המחבר

שולחן ערוך סי' תעב

ט פ ב [יז] **שיעור הכוס** [יח] **רביעית** [יט] [יח] **לאחר שימזגנו** יט: [הגה] [יט] אם רוצה למזגו:
ב*] [כ] [כ] **וישתה (ח) כולו או** (יא) **רובו** ל [כא] **ואם יש בו**

יד ג **טז גם הנשים חייבות בארבע כוסות** ג* [כט] **ובכל מצות הנוהגות באותו לילה:**

טו ד [ל] **תינוקות** [כז] [לא] **שהגיעו** (ס*) **לחינוך** [כח] **מצוה ליתן לכל אחד יז כוסו לפניו:** הגה

חק יעקב סי' תעב

[כח] מצוה ליתן לכל אחד כוסו. ואם לא נתן לא עכב, רק לכתחלה הוא מצוה מן המובחר, וכמבואר לעיל סעיף ט':

שער הציון סי' תעב ס"ק ס

ומפני שלהרבה פוסקים לא נתקנו ארבע כוסות לקטנים וכרבי יהודה,

שולחן ערוך סי' תעג

ז י **כז מוזגים לו [לד]** [מ] **מיד כוס שני** ח **כדי שישאלו התינוקות למה שותים כוס שני קודם סעודה ואם אין חכמה בבן אביו מלמדו** [מא] **ואם אין לו בן אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל את עצמו ואפילו תלמידי חכמים שואלים זה לזה [לה]** (כד) **מה נשתנה וכו':** הגה [מב] ל) וכשהבן או האשה שואלת אין צריך לומר מה נשתנה אלא מתחיל עבדים היינו: ג [מג] **וכשמתחיל עבדים היינו לפרעה מחזיר הקערה שבה המצות לפניו וקורא כל ההגדה** ד (מ) **וכשיגיע למצה זו צריך להגביה להראותה למסובין שתתחבב המצוה עליהם:** הגה מ) ויש להגביה מצה הפרוסה שהוא כלחם עוני: **[לו] וכן כשיגיע** (כה) **למרור זה** ה [מד] **וכשיגיע ללפיכך מגביה כל אחד כוסו עד שחותם גאל ישראל:** הגה ו) [מה] ונוהגין לזרוק מעט מן הכוס **כח [לז]** (כו) [מו] באצבעו כשמגיע לדם ואש ותמרות עשן וכן כשמזכיר המכות דצ"ך עד"ש באח"ב בכלל ובפרט [מז] הכל **כט** י"ו פעמים [מח] ס) ויהיה הפת מגולה **[לח]** בשעה **[לט]** שאומר ההגדה עד לפיכך (כו*) שאוחז **[מ]** הכוס (כז) בידו

משנה ברורה סי' תעג

ויקיים בזה מה שאמר הכתוב "והגדת לבנך וגו'": (סד) כדי שיבינו הנשים. שהרי גם נשים חייבות במצוות הלילה ובאמירת הגדה, וכנ"ל בסימן תעב סעיף יד. ולכן החיוב גם על המשרתת שתשב אצל השולחן ותשמע כל ההגדה, ואם צריכות לצאת לחוץ לבשל, על־כל־פנים מחוייבת לשמוע הקידוש, וכשיגיע ל"רבן גמליאל אומר כל שלא אמר וכו'" תכנוס ותשמע, עד לאחר שתיית כוס שני, שהרי מי שלא אמר שלשה דברים הללו לא יצא. ונוהגין שגם קוראין אותן שתשמע סדר עשרה מכות שהביא הקדוש־ברוך־הוא על מצרים, כדי להגיד להם כמה נסים עשה הקדוש־ברוך־הוא בשביל ישראל [ח"א]:

צריך לומר 'מה נשתנה': (עא) וקורא כל ההגדה. ואין לומר בהסיבה רק באימה ויראה [של"ה]. כשיאמר "ונאמר לפניו שירה" צריך לומר ונאמר בניקוד סגול, "ונאמר", שהוא לשון עבר, דקאי על גאולת מצרים [אחרונים]: (עב) וכן כשיגיע ל'מרור זה'. אבל כשיגיע ל"פסח שהיו אבותינו וכו'" לא יאחז בידו הבשר שהוא זכר לפסח, דהוי כמגביה קדשים בחוץ, דנראה מזה שהקדישו לפסח. כתב המרדכי דצריך לומר "ונאכל שם (פ) מן הזבחים ומן הפסחים", דהא אוכלין תחלה מן החגיגה דהיינו הזבח, אבל הפסח נאכל על השובע: (עג) וכשיגיע ל'לפיכך' מגביה וכו'. ובשל"ה כתב, דגם כשיאמר הפיסקא "והיא שעמדה לאבותינו ולנו" עד "הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם" יאחז הכוס בידו, ואז יהיה הפת מכוסה כשאוחז

שולחן ערוך סי' תעד

א שותה כוס שני א א) **ואין מברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה** [א] **שאין מברכין בורא פרי הגפן כי אם על כוס של קידוש ועל כוס של ברכת המזון** ב **ואין מברכין על הגפן כי אם אחר כוס רביעי:** הגה **(א)** [ב] א*) והמנהג בין האשכנזים **[א]** לברך ברכה ראשונה **א** על כל כוס וכוס [ג] אבל ברכה אחרונה אין מברכין רק אחר האחרון לבד **[ב]** וכן דעת רוב הגאונים ב*) :

ט"ז סי' תעד ס"ק א

טעם הגאונים דודאי לא הוי הפסק ואפילו הכי צריך בורא פרי הגפן לכל אחד, כיון דחכמים תקנו ד' כוסות הוי כמתנה בפירוש בשעת ברכה שאין בדעתו לשתות מחמת ברכה זו אלא כוס זה, כיון שצריך לכוס אחר חייב לברך עליו, כן נראה לי. אלא קשה לי אמאי כתב לעיל [סימן תעג סעיף ו] שלא יאכל בטיבול ראשון רק פחות מכזית ורמ"א לא כתב על זה כלום, משמע דהכי נוהגים, הא אפילו אם יאכל כזית לא יצטרך לברכה אחרונה כיון דלא הוי הגדה הפסק, וי"ל דמכל מקום עדיף טפי לצאת ידי ר"י, והא דלא קיימא לן כוותיה בברכה אחרונה היינו להקל בספק ברכות:

מגן אברהם סי' תעד ס"ק א

תעד א על כל כוס וכוס. אע"ג דהגדה לא הוי הפסק, כמו שכתוב סוף סימן קע"ח [סעיף ו], מכל מקום כיון דכל חדא וחדא הוי מצוה בפני עצמה מברכין א על כל אחד ואחד. וכן

שולחן ערוך סי' תעג

ו פ **(ו)** [כח] (יז) [כט] **נוטל ידיו לצורך טיבול ראשון** טו) פ* **(ז)** [ל] **ולא יברך על הנטילה** [לא] **ויקח מהכרפס** ק **(ח) יח** (יח) [לב] **פחות מכזית** ק* **ומטבלו בחומץ יט** [לג] **ומברך בורא פרי האדמה ואוכל** **[כט]** [לד] **ואינו מברך אחריו** [לה] **ויקח מצה** י **האמצעית** **כ ויבצענה לשנים כא** [ל] [לו] **ויתן חציה לאחד מהמסובין לשומרה** (יט) **לאפיקומן** פ **ונותנים אותה** **כב תחת המפה** פ* **וחציה השני ישים בין שתי השלימות** ת **כג** [לא] [לז] **ויגביה** (כ) **הקערה שיש בה המצות ויאמר** **כד** [לב] (כא) **הא לחמא עניא עד (ט) מה נשתנה:** הגה [לח] כ) ויאמרו בלשון ז שמבינים הנשים והקטנים או יפרש להם הענין וכן עשה ר"י מלונדרי"ש כל ההגדה בלשון לעז כדי שיבינו הנשים והקטנים: א [לט] **ואז כה** [לג] **יצוה**

ביאור הלכה סי' תעג

וצריך עיון לדינא: *** ואינו מברך אחריו.** עיין במשנה ברורה. וכתב הגר"א בביאורו, דכל זה הוא כפי שיטת המחבר בסימן תעד דמברך רק ברכה אחת על ב' כוסות הראשונים ומשום דהלילא והגדה לא הוי הפסק, ולהכי אינו מברך ברכה אחרונה, דאסמך ברכת כרפס יאכל המרור בלי ברכה, אבל לפי שיטת הג"ה וכפי מנהגנו דמברך אכל כוס וכוס, דאי אפשר לסמוך אברכת כוס ראשון משום דהפסיק בהלילא והגדה, ואם־כן אי אפשר לומר דסומכין אנו באכילת מרור אברכת כרפס שהרי הפסיק בהגדה והלילא (אלא דפטורא דמרור מברכה, משום דהוי כדברים הבאים בתוך הסעודה דנפטר בברכת 'המוציא'), ואם־כן הרי חייב לברך ברכה אחרונה אחר אכילת כרפס כיון דלא שייך לסעודה הבאה אחר־כן, זהו תורף דברי הגר"א. ובאמת הרב מגן־אברהם נזהר מזה, וכתב בסימן תעד דאכל כוס צריך לברוכי לכולי עלמא, ואפילו למאן דסבירא ליה דהגדה והלילא לא הוי הפסק, ומשום דכל חדא וחדא מצוה בפני עצמה, להכי צריך לברך על כל אחת (וכמו שכתב הרי"ף בתחלת דבריו בשם רבוותא), ולפי דברי מגן־אברהם נדחו דברי הגר"א,